

OPERA CONVENȚIEI NAȚIONALE

DUMITRU ALMAȘ

Convenția Națională, pe scurt Convenția, a reprezentat guvernul Franței revoluționare, al Republicii franceze între 21 septembrie 1792 și 26 octombrie 1795. Ea înlocuia Adunarea legislativă, aleasă în 1791, după autodizolvarea Adunării Naționale constituționale. Aleasă în septembrie 1792, după detronarea regelui Ludovic al XVI-lea, și când poporul francez, condus de cei mai îndrăzneți reprezentanți ai burgheziei, ca de pildă Danton, depunea un considerabil efort patriotic ca să înfrângă contrarevoluția internă și intervențiștii externi. Adică a fost aleasă în starea de spirit creată de „Patria în primejdie”. Istoria a făcut ca începutul activității Convenției să coincidă cu victoria de la Valmy și ca primul ei mare act politic să fie proclamarea Republicii revoluționare franceze. Convenția poate fi definită ca o adunare reprezentativă revoluționară care a întruchipat 3 ani fără 25 de zile puterea supremă în republica franceză. Guvernarea ei a înregistrat trei etape, numite după gruparea politică din interiorul ei care, chiar dacă n-a dispus, efectiv, de o majoritate, a fost cea mai activă : a) Convenția girondină (21 septembrie 1792—31 mai 1793); b) Convenția iacobină (2 iunie 1793 — 9 thermidor — 27 iulie 1794) și Convenția thermidoriană (27 iulie 1794 — 26 octombrie 1795). Convenția s-a înscris în istoria acelei vremi nu numai ca un guvern revoluționar, ci a și fost cel mai puternic, mai autoritar, mai energetic guvern al Europei. Curba politicii revoluționare a Convenției e ascendentă pînă în iulie 1794, apoi descendentă, pregătind regimul directoratului, consulatului și imperiului.

Opera Convenției Naționale și, îndeosebi, în etapa iacobină a fost extraordinară, unică în istoria de pînă atunci a popoarelor. Această operă s-a dezvoltat în două mari direcții :

a) Lupta și victoria împotriva contrarevoluției interne și a intervenției contrarevoluționare din afară și b) organizarea economică, social-politică, administrativă și culturală a Franței.

a) În prima direcție, Convenția națională a proclamat republica și a condamnat pe rege, doborînd, astfel, orice amestec al feudalității în conducerea Franței ; a adîncit revoluția internă, înfrîngînd răscoalele vendeeană și chouană, ațîtate, întreținute și conduse de aristocrați și preoți ; a practicat o teroare politică, economică și religioasă ; a înfrînt opoziția girondino-rega-

listă din vara și toamna anului 1793 și a ghilotinat majoritatea frunțașilor girondini și regaliști surprinși pe teritoriul republicii; a guvernat prin clubul iacobinilor și al cordilierilor sprijinite de masele populare, de sanchiloți, de poporul armat; a inaugurat acțiunea de „descresținare”, prin introducerea „cultului rațiunii” și a calendarului republican; a declanșat lupta împotriva ultrarevoluționarilor hébertiști și a moderaților dantoniști, lichidându-i; a dat lovitura de la 9 thermidor, doborând gruparea robespierristă și instaurând, prin colaborarea dintre teroriștii extremiști și „mlaștină”, guvernul zis al Convenției thermidoriene; a desființat clubul iacobin și organele create în timpul dictaturii iacobine (Comitetul salvării naționale, Comitetul siguranței generale, Tribunalul revoluționar); a renunțat la Constituția din 1793 și a elaborat Constituția din 1795; a dezarmat masele populare, cu ajutorul armatei, după ultimele zile populare din germinal și prairial 1795; s-a autodizolvat la 26 octombrie 1795, făcând loc guvernului Directoratului. Îndeosebi în această latură a activității, Convenția Națională a descris o curbă ascendentă pînă la căderea lui Robespierre, după care a cotit brusc, în descendență și spre dreapta, în apărarea intereselor și punerea în practică a ideologiei profesată de burghezia bogată și, mai ales, de „noi îmbogațiți”.

Lupta împotriva intervenției contrarevoluționare a monarho-feudalității externe marchează o latură încă mai complexă, mai dramatică și mai eroică a convenționalilor. La preluarea conducerii, Convenția Națională a moștenit războiul declarat de rege și de guvernul girondin: primul, cu scopul de a reveni la absolutism, al doilea, pentru a demasca, mai concret, complicitatea familiei regale cu dușmanii revoluției operate în Franța și a consolida, prin trezirea elanului patriotic, „regimul libertății”. Convenția a impulsionat armatele și generalii, a dat războiului un conținut popular și revoluționar. Generalii au cîștigat victoria de la Jemmapes (6 noiembrie 1792), apoi au intrat în Mainz și au început acțiunea de eliberare a Belgiei. Dar după acest prim mare succes, armata franceză a suferit eșecul din primăvara anului 1793, înfrîngerea de la Neerwinden (18 martie 1793), urmată de trădarea lui Dumouriez, a contribuit la prăbușirea girondinilor din Convenție, în iunie 1793. În acel moment, iacobinii au luat conducerea unei Franțe redusă la o treime, o Franță înconjurată de un cerc de foc. O Franță măcinată de contradicții și anarhie. Pentru doborîrea intervenționiștilor, a coaliției celor opt state dușmane ale revoluției, pentru restabilirea ordinii interne și nimicirea contrarevoluției provocată de girondini și regaliști, iacobinii au fost nevoiți să introducă dictatura și să guverneze prin teroare. Cu mijloace excepționale au organizat victoria împotriva dușmanilor, decretînd recrutarea în masă (23 august 1793), sanchilotizînd conducerea armatei, adică îndepărtînd toți ofițerii aristocrați și promovînd cadre noi, din rîndul soldaților, amalgamînd unitățile pentru grăbirea instrucției militare și a pregătirii de luptă, rechiziționînd produsele alimentare și industriale pentru dotarea armatei, chemînd savanții și tehnicienii să pună știința lor în slujba patriei, schimbînd principiile tactice și strategice învechite cu altele noi, adecvate, conforme cu caracterul popular și cu elanul patriotic al armatei și al întregii Franțe. Saint Just spunea: „Arta militară a monarhiei nu ne mai convine; avem de a face

cu alți oameni și alți dușmani; iar Lazare Carnot, „organizatorul victoriei”, a lansat principiul ofensivei neîntrerupte. După un imens efort material și moral s-a ajuns la victoriile din toamna și iarna anului 1793, de la Wattignies, Geisberg și Toulon, dar mai ales cea din vara anului 1794 de la Fleurus (26 iunie), câștigată de Jourdan.

Convenția thermidoriană și apoi Directoratul au beneficiat de pe urma acestor impresionante succese militare, care sînt, totodată, și mari succese ale revoluției franceze, succese pregătite și obținute de guvernul iacobin. Thermidorienilor le-a rămas doar să încheie pacea de la Basel (5 aprilie 1795) cu Prusia și apoi cu Spania, și cea de la Haga cu Olanda, formînd Republica Batavă. Franța revoluționară a înregistrat victorii în toate domeniile, împotriva contrarevoluției interne și externe. Iar aceste victorii au fost opera Convenției.

b) Opera de organizare economică, social-politică, administrativă și culturală a Convenției naționale, deși în aparență mai puțin spectaculoasă, e tot atît de însemnată pentru desfășurarea și victoria revoluției franceze.

În septembrie 1792, Convenția a primit o situație economică precară. Războiul, instabilitatea politică, marile răsturnări sociale și politice, mișcările populare, setea de avere a burgheziei, dificultățile în încasarea impozitelor, deprecierea crescîndă a assignatelor au condus la o gravă criză economică și financiară. Specula cu alimente aducea deasupra Franței spectrul foametei. Assignatul s-a devalorizat, capitalurile au emigrat în străinătate, stocările deveniseră o racilă.

Încă din noiembrie, poporul, prin așa-ziii „turbați” a propus introducerea controlului prețului — maximumul — la alimente. Convenția a votat în mai 1793 prima lege a maximumului, în 26 iulie a dat legea asupra acaparatorilor, prin care autoritățile au primit dreptul de control asupra comerțului, iar în septembrie a dat legea maximumului general, prin care se stabileau prețurile tuturor mărfurilor ca și salariile. Fără maxim, rechiziții și teroare situația celor de jos ar fi fost incomparabil mai rea.

Tot în vederea îmbunătățirii situației economice și financiare, Convenția a creat „Cartea mare a datoriei publice”, în care erau înscrși toți creditorii statului cu venitul real, cu scopul de „a republicaniza” datoriile moștenite de la vechiul regim și a le contopi cu cele contractate de Franța revoluționară. A operat un împrumut de un milion asupra bogaților. A sancționat cu moartea refuzul plății în assignate. A dat, la 29 septembrie 1793, legea maximumului general, fixînd, odată cu prețurile produselor de strictă necesitate, și maximum la salarii.

Totodată, Convenția a trezit și întreținut entuziasmul muncii în folosul patriei, creînd voia bună și mîndria muncii libere. A urmărit să sancționeze, cu pedeapsa capitală, furnizorii necinstiți ori prevaricatori. După imensele greutăți economice din anul 1793, în primăvara anului 1794 situația a început să se îmbunătățească. Legile maximumului deveneau ineficiente și chiar o frînă în dezvoltarea liberă a economiei capitaliste. Convenția thermidoriană a desființat legile maximumului (24 decembrie 1794), așa cum cereau interesele burgheziei. Aceasta a făcut ca specula să înflorească, iar inflația să devină

vertiginoasă. La separarea Convenției, un assignat de 100 livre nu valora decât 1 livră și 4 sous, așa că din pricina crizei jumătate din populație era amenințată a muri de foame.

În domeniul social-politic Convenția a instaurat Republica, una și indivizibilă, a condamnat pe rege și l-a ghilotinat. A căutat să satisfacă revendicările țărănești printr-o serie de legi agrare (legea din 3 iunie 1793 prin care pământurile emigraților au fost împărțite în mici parcele și vândute țăranilor, plătibile în 10 ani; legea din 10 iunie 1793, prin care se împărțeau locuitorilor rurali pământurile comunale; legea din 17 iulie prin care erau abolite, fără răscompărare, toate sarcinile feudale și distruse ultimele documente feudale; decretele din 8 și 13 ventôse (26 februarie — 5 martie) 1794 prin care se confisca pământul suspectilor ca să fie distribuit săracilor și se urmărea deposedarea tuturor dușmanilor republicii și legarea maselor populare țărănești de regimul republican). Revoluția franceză a acordat la 300 000 de țărani proprietate liberă și absolută asupra pământurilor. Prin asta s-a format o numeroasă clasă de proprietari rurali, mai puternică în Franța ca oriunde.

Prin legislația socială, robespierristii au depășit chiar vederile revoluționarilor extremiști-hébertiști. Dar ultimele decrete, cele din ventôse nu s-au putut aplica. Oricum, în 1793—1794 țăranii au fost principalii beneficiari ai vânzării bunurilor naționale.

Tot pe tărîmul economic mai menționăm că, în final, Convenția thermidoriană a acordat o completă libertate industriei și comerțului, sub tutela statului. Thermidorienii reînnoiau, astfel, firul politicii Constituantei, favorizînd interesele burgheziei, fără a se preocupa de mizeria maselor. De aceea, aceste mase au fost nevoite să recurgă la răscoalele foametei din gérinal și prairial 1795, ultimele zile populare ale revoluției franceze.

Dictatura iacobină s-a exercitat prin blocul iacobin. Dar acest bloc n-a funcționat unitar. De la începutul anului 1794, s-au descifrat trei curente: hébertiștii revoluționari extremiști („cu ghilotina în frunte“, pînă la triumful „libertății universale“), dantoniștii moderați și robespierristii adepți ai menținerii regimului de dictatură, pînă la distrugerea tuturor dușmanilor republicii; ei au practicat politica strecurării printre Scylla și Charibda.

În momentul culminant al dictaturii iacobine, robespierristii au dezlănțuit lupta împotriva hébertiștilor extremiști și apoi a dantoniștilor „indulgenți“, moderați. Consecințele contradicțiilor din sînul blocului iacobin au fost deosebite. Mai întîi, prin anihilarea vremelnică a opoziției fățișe, s-a întărit autoritatea Comitetului salvării, ca executant al politicii dusă de Convenție. Dar, totodată, baza de clasă, populară, a iacobinilor s-a îngustat foarte mult, s-a întrerupt legătura dintre fruntașii revoluționari și sanchiloții din secțiuni sau cluburi. Au dispărut sub ghilotină mari figuri revoluționare, iar societățile populare se descompun și dispar. Presa și-a pierdut independența, Comitetele au guvernat, o vreme, fără o opoziție vădită. Dar dispariția a numeroase figuri de mari revoluționari a creat un gol în Convenție. Impresia era că „revoluția a înghețat“ (Saint-Just). În asemenea condiții, robespierristii au încercat două acțiuni, amîndouă imposibil de realizat, utopice, la acea dată: a) să doboare marea burghezie și să creeze o republică a

micilor proprietari, egali, virtuoși și patrioți; b) să zădărnicească lupta plebe care urmărea să nimicească de istov proprietatea. Robespierre a încercat o „dezghețare a revoluției“, o reînsoflire revoluționară și patriotică a maseilor, a încercat să convingă țara și Convenția că teroarea mai era încă necesară ca să „triumfe virtutea“ și ca să fie evitată tirania unui general glorios „în stare săucidă libertatea“. Dar tocmai aceste încercări au grăbit procesul de izolare a revoluționarilor. Într-o societate de afaceriști, de „noi îmbogățiți“, cu o adunare reprezentativă în care marii teroriști ca Fouché, Tallien, Barras, conclucrau și complotau cu speculanții cu furniturile de război, era cu totul imposibil să se realizeze republica preconizată de J. J. Rousseau în „Contractul social“ și urmărită cu fanatism de Robespierre. Tot ce încerca el, după introducerea cultului Ființei supreme, ca și practicarea unei „dictaturi a virtuții“ într-o societate flămîndă de avere și parvenire, a reprezentat o utopie, o generoasă utopie și o alunecare „pe panta fantasticului“ (Marx) și sfîrșitul sub ghilotină a celor care încercau imposibilul. Deși lupta dintre hébertiști, dantoniști și robespierrști părea doar o luptă între aceste curente din sînul Convenției, de fapt ele reprezentau conflictul din sînul revoluției însăși și-i pecetluiau sfîrșitul.

În domeniul legislativ, Convenția Națională, în perioada dominată de iacobini, a dat o nouă constituție Franței, o constituție republicană, cea din 1793 care, dacă s-ar fi aplicat ar fi făcut din Franța cel mai liberal și mai democrat stat burghez din lume. În final, Convenția dominată de thérmidorienii a alcătuit Constituția din 1795, în ideea că țara trebuie să fie guvernată „de cei mai buni“. Și cei mai buni erau socotiți atunci „cei mai instruiți și mai interesați în păstrarea legilor“. Iar aceștia nu puteau fi găsiți decît printre cei care posedă o proprietate. În asemenea condiții, burghezia nu mai putea recurge la popor, cel care i-a fost aliat natural în lupta împotriva aristocrației. Poporul în sărăcie se ridica împotriva noilor îmbogățiți. Și atunci, cu ajutorul armatei Convenția dezarmează masele populare, în primăvara anului 1795. Burghezia se teme de adîncirea democrației și, ca să-și asigure guvernarea, ca să-și consolideze pozițiile, se aruncă în brațele unui general ambițios. La sfîrșitul guvernării conduse de Convenție, adică în perioada thérmidoriană, în societatea franceză s-a format o coaliție eteroclită: burghezi republicani, monarhiști constituționali și partizani ai vechiului regim, îndreptată împotriva iacobinilor și a maseilor populare care vor să adîncească revoluția. Măsurile represive au continuat. La 12 noiembrie 1794 Convenția a închis clubul iacobin și a deslănțuit teroarea albă, exercitată de bandele „tinerimii de aur“. Nobilii care n-au emigrat făceau fuziunea cu burghezia îmbogățită din specula cu assignate, din cea cu bunurile naționale ori din furniturile de război. Totuși, Convenția thérmidoriană, prin generalul Hoche a fost nevoită să zdrobească debarcarea regalistă de la Quiberon (27 iunie 1795), iar generalul Napoleon Bonaparte, în numele Convenției, a înăbușit răscoala regalistă din Paris (13 vendémiaire — 5 octombrie 1795).

Convenția a format și un Comitet legislativ, prezidat de Cambacérés, care a alcătuit un proiect de cod civil, mult discutat în august—octombrie

1793, dar care n-a putut fi terminat decît sub consulat, creîndu-se atunci Codul napoleonian.

Cu tot zbuçiumul politic, cu toată lupta eroică la granițe, Convenția națională a găsit vreme să se preocupe și de cultură. A dat mare atenție învățămîntului, științei, artelor. Încă din timpul Adunării Legislative, Condorcet a prezentat un magistral plan de organizare a învățămîntului laic de toate gradele. Convinși, cum spunea Danton, că „după pîne educația este prima trebuință a poporului“, planul a fost reluat de Lakanal. S-a legiferat învățămîntul elementar gratuit și obligator. Thermidorienii însă au renunțat la obligativitatea și apoi la gratuitatea acestui învățămînt.

Pentru învățămîntul secundar, Convenția iacobină a organizat școli gratuite, cu elevi recrutați prin concurs; acest sistem de școli, popular și foarte necesar celor săraci, a fost însă abandonat după 9 thermidor. A fost înlocuit cu școlile secundare, cu taxe plătite de elevi. Programele erau în cea mai mare parte laicizate: se predau științele, istoria filozofică a popoarelor, legislația, limbile vii, artele, desenul. În Paris funcționau 5 asemenea școli, cîte una în fiecare departament.

Învățămîntul superior datorează Convenției principalele instituții științifice și artistice: Școala de limbi orientale, Biroul de longitudini pentru marină, Muzeul de istorie naturală, Conservatorul de muzică și declamație, Conservatorul de arte și meserii, care era și muzeu și atelier și școală pentru industrie. A înființat școli sanitare pentru medicii militari, o „Școală a lui Marte“, embrionul viitoarei școli militare, organizată de Napoleon la Saint-Cyr. A creat Școala normală, iar în locul vechilor academii a creat Institutul Franței, cu trei secții: științe fizice și matematice, științe morale și politice, literatură și artele frumoase. De asemeni, a înființat Biblioteca și Arhivele Naționale. A organizat Muzeul Louvru și a dat o lege pentru salvagardarea edificiilor publice și a monumentelor de artă.

În timpul revoluției și mai ales în vremea Convenției, știința a progresat foarte mult și a fost legată îndeosebi de nevoile apărării naționale. Matematica (Monge), astronomia și mecanica (La Place), chimia (Lavoisier, Fourcroy), științele naturii (Lamark, Geoffroy Saint-Hilaire) au dat cea mai mare atenție cercetărilor legate de practică, impuse de ducerea războiului, producția de oțel, de salpetru sau de procurarea hranei, a îmbrăcămintei.

În vremea furtunoasă a guvernării exercitată de Convenție, s-a dezvoltat o literatură și o artă plastică militantă. Ca exemplu se citează poezia lui A. Chenier și pictura lui David, pictorul oficial al revoluției care, de inspirație clasică, într-un stil „eroic și sublim“, a realizat tablouri ca Leonida la Thermopile sau portrete ca: Marat, Barras, Saint-Just sau scene din revoluție ca „Jurămîntul din sala Jocului cu mingea“.

În cei trei ani cît a răspuns de conducerea Franței, Convenția Națională a impus triumful stării a treia asupra aristocrației și a vechiului regim; a asigurat victoria revoluției împotriva intervenției externe, înfrîngînd coaliția monarho-feudală a întregii Europe; a descătușat forțele de producție

capitaliste, iar puterea economică a devenit, la sfârșitul revoluției, garanția puterii politice și primatul social al burgheziei.

Dar, totodată, Convenția a lăsat o republică fragilă, cu o moștenire grea: assignatul foarte devalorizat, economia în mare criză provocată de marile cheltuieli de război și de dezorganizare produsă de speculă. Distrugând prea devreme dictatura iacobină a sanchiloților, thermidorienii au pus republica la dispoziția unui general glorios, dictatură care se va și împlăti după guvernul de patru ani al Directoratului.

Spiritul revoluționar s-a stins, încetul cu încetul, după 9 thermidor. Doar armata, scrie J. Jaurès, mai „rămânea atașată încă multă vreme revoluției; ea exprima vasta ardoare a națiunii”.

Noii stăpîni burghezi, impetuși și brutali, lacomi și teribili, au înlocuit prin revoluție vechii stăpîni decăzuți, trufași și decrepiți.

Adunarea Convenției Naționale care și-a început activitatea în entuziasmul victoriei de la Valmy și al proclamării republicii, prin forța și jertfa poporului și a eroilor lui, a împlătit o operă atît de formidabilă încît părea a întrece orice forță umană. În 26 octombrie 1795 tumultoasa Convenție Națională se dizolva, totuși, într-o atmosferă mohorîtă, de oboseală și dezamăgire. Și dacă membrii ei își strîngeau mîinile cu efuziune și mai aclamau încă republica, strigătul lor răsună fals și cam anacronic. Dispărea, totuși, din istorie, unul din cele mai revoluționare guverne din cîte avusese parte omenirea pînă atunci. După uriașul tumult revoluționar întretinut și dirijat de Convenție, s-a creat impresia că scena istoriei a rămas „goală”.

Impresia era însă iluzorie. Forfota forțelor economice, nepotolitul tumult social, primejdia externă, teama instinctivă a burgheziei de masele populare, elanul patriotic al maselor și al armatei, toate au reclamat un regim de „ordine”, au cerut dictatura unui general glorios, au impus „dominația despotului unic”. Așa, după cum, cu spaimă, prevăzuse Robespierre, încă din 1792.

SCURTA BIBLIOGRAFIE

D. Aulard, *Histoire politique de la révolution française*. Origines et développement de la démocratie et de la République, Paris, 1901; M. Bouloiseau, *Robespierre*, Paris, 1957; J. Jaurès, *Histoire socialiste de la Révolution française*, Paris, 1927; G. Lefebvre, R. Guyot, Ph. Sagnac, *La Révolution française*, Peuples et Civilisations, Paris, 1930; L. Madelin, *La Révolution*, Paris, 1911; A. Mathiez, *La Révolution française*, Paris, 1954; A. Soboul, *Revoluția franceză*; L. Villat, *La Révolution et l'Empire*, Paris, 1957; D. Almaș, *Căderea Bastiliei*, București, 1959.